ERZURUM VİLAYET KONGRESİNDE ALINAN KARARLAR ve ETKİLERt

. ' . • . . * ' • • ' Arş. Gör. Dr. Rahmi ÇÎÇEK

Mondros Mütarekesinden sonra Osmanlı topraklarının azınlıklar tarafından taksimi girişimleri başlatılmıştı. Bu paylaşma da Doğu Anadolu bölgesinde Ermeni devleti kurulması için dünya kamuoyunda yoğun bir propaganda girişiminin başlatıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar karşısında Doğu Anadolu'da yaşayan ve savaş süresince Ermenilerin zülmuna uğrayan insanlar, tekrar aynı olayları yaşamanın verdiği korku ve çaresizlik içerisinde bir takım teşkilatlar kurmaya başlamışlardı.

Doğu Anadolu'nun top-yekün savunması ve bütünlüğünün sağlanması amacı ile İstanbul'da mütarekenin hemen arkasından "Vilâyât-ı Şarkiyye Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti" adıyla 2 Aralık 1918'de bir cemiyet oluşturuldu. Cemiyetin başkanlığını Mahmut Nedim Bey yürütmekte idi. Kurucu üyeler arasında, Beyrut eski valisi İsmail Hakkı, Beyazıt meb'usu Şefik, Diyarbakır meb'usları Zühtü ve Fevzi, Süleyman Nazif, Cavit ve Hoca Raif Efendi bulunuyordu.[1] Doğu Anadolu'da başlatılan propagandaların önüne geçebilmek amacı ile oluşturulan cemiyet, işgal istanbul'unda fazla bir şey yapamadı. Doğu Anadolu insanı ile de yeteri kadar bağlantı sağlayamayan cemiyet, daha etkili bir çalışma sağlamak, doğu illerinde şubeler açabilmek için girişimlerde bulunmaya başladı. Erzurumda bir şube açma yetkisi Cevat (Dursunsunoğlu')na verilmişti. Trabzon üzerinden Erzurum'a gelen Cevat Bey, kendisinden önce Albayrak Gazetesi sahibi Süleyman Necati Bey'in oluşturduğu gizli teşkilatla temas kurarak, istanbul'da bulunan cemiyet merkezine bağlı bir şube açma girişimine başladı. ,

---

1 Sarıhan, Zeki; *Kurtuluş Savaş Günlüğü,* Mondoros'tan Erzurum Kongresine Kadar C.I, Ankara 1982. s. 51. Dursunoğlu, Cedvat; *Mili, Mücadele Erzurum,* Ankara 1946, s. 17.

Vilûyât-ı Şarkiyye Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti Erzurum Şubelinin Kurulması

Cevat Bey, Erzurum'a gelişinden itibaren yaptığı görüşmelerde şehrin ileri gelenlerinin tasvibini alarak, 3 Mart 1919'da bir dilekçe ile valiliğe başvuruda bulunarak, istanbul merkezine bağlı bir şube açma teşebbüsünde bulundu. Valilik yapılan başvuruyu kabul ederek, cemiyetin çalışmasına 10 Mart 1919'da izin verdi.

îlk toplantısını 6 Mart'ta gerçekleştiren cemiyete kurucu üye olarak Hak kızâde Hacı Fehim, Hacı îsmailzâde müftü Sadık, Emekli binbaşı Süleyman, Gümrük mütevellisi Kazım, Kunbetli Gençağazâde Hüseyin Ayni, Hacı Recepzâde Hacı Hafız, Namık Efendizâde Ahmet, Emekli Binbaşı Haydar, Kobalzâde Ahmet ,Dursun Beyzade Cevat bulunmakta idi.[2]

Kurucu üyeler aralarında görev bölümü yaparak şube başkanlığına Hakkızâde Hacı Fehim Efendiyi, muhasipliğe Süleyman Bey'i, katipliğe ise Cevat Bey'i getirdiler. Birkaç gün sonra kurucu heyet üyelerinden Hacı ismail Efendizâde Tevfik Bey ve Kobalzâde Ahmet. Bey'in ayrılmalaıı ile yerlerine Erzurum eski meb'usu Raif ve Yavuluzâde Şükrü Beyler kurula alındılar. Cemiyet üyelerinin yaşlı kimselerden oluşması, halkın itimadını kazanmak amacı ile düşünülmüştü. Fakat yaşlı üyelerin çalışmaları yürütmede yetersiz kalmaları, aktiviteyi yavaşlatmaya başlattı.

Cemiyet, düşman propagandasını gözönünde bulundurarak, ilk iş olarak Wilson ilkelerine dayanarak doğu illerinin nüfus, kültür, tarih ve coğrafya olarak Türk olduğunu ileri süren bir beyanname yayınladı.[3] Şubenin yayın oraganı vazifesini üstlenen Albayrak Gazetesi'de yayınladığı makale ve yazılarla Doğu Anadolu'nun Türklüğü fikrini savurmaya başladı. Fakat cemiyetin genç üyelerinin çabalarına rağmen istenilen çalışmalar tam anlamı ile yapılamıyordu.

Uzun süre beyannâme yayınlamaktan öte bir faaliyet gösteremeyen Erzurum şubesi, Trabzon'da görevli jandarma binbaşısı Küçük Kazım'ın Erzurum'a gelmesi ile yeni düzenlemeler yapılmaya başlandı. Bu amaçla vilayette, Doğu Anadolu'nun parçalanmaz

---

2 Sarıhan, Zeki; AGE, s. 164-164. Vilayette sunulan dilekçe, nizâmnâme ve vilayetin verdiği cevap yazısı için bkz. Dursunoğlu, Cevat; AGE, s. 33-34, 143-146.

3 9 Mart 1919 tarihinde yayınlanan Erzurum şubesi beyannâmesi için bkz. Dursunoğlu, Cevat; AGE, s. 147-148.

bütünlüğünü destekleyen memur ve aydınların katılımı ile bir toplantı düzenlendi. Toplantı sonunda cemiyetin çalışmalarını daha aktif olarak yürütebilmesi için yeni bir yönetim kurulu oluşturuldu. Şube başkanlığına Raif Efendi, katipliğe Dursunzâde Cevat, muhasipliğe emekli binbaşı Süleyman, üyeliklere ise Albayrak Gazetesi sahibi Süleyman Necati, Namık Efendizâde Ahmet, Avukat Hüseyin Avni, Hacı Recezâde Hacı Hafız, Kırbaş Fevzi, Eski evrak müdürü Maksut, Avukat Mesut ve Baytar Nedim seçilmişlerdi.[4]

Cemiyet kendisini güçlendirmek amacıyla ordu komutam Şevki Paşa nezdinde temasta bulunmuşsa da Paşa'nın rahatsız olması sebebiyle fazla bir yardımını elde edememişti. Cemiyete ordunun gerçek anlamda yardımları Kazım Karabekir'in 3 Mayıs 1919'da Erzurum'a gelmesinden sonra sağlandı.

Erzurum şubesi güç kazandıkça, çevre vilayetlerde de teşkilatlanma girişimini sağlamak için temaslar kurulmaya başlandı. Bir taraftan Trabzon'da faaliyet gösteren "Muhafaza-ı Hukuk Cemiyeti" ile ilişkilerini artıran Erzurum şubesi, diğer taraftan bütün Anadolu' nun güvenliğinin tehdit edilmeye başlanması ile Doğu Anadolu illerini içerisine alacak geniş bir teşkilat vücuda getirmek için çalışmalarına hız verdi. Erzurum şubesi vasıtası ile diğer illerde bulunan hatırı sayılır ileri gelen kişilere telgraflar çekilerek, yörelerinde teşkilatlar yapmaları için çaba harcamaları istenmeye başlanmıştı.

Kars'ın Ermeniler tarafından işgal edilerek imLhımanlara karşı zülüm olaylarının başlaması ve bölgede Osmanlı ordusunun çekilirken yönetim boşluğunu doldurmak için oluşturulan Türk Şura hükümetlerine ingilizler tarafından son verilmesi olayları karşısında, Doğu Anadolu aydını tehlikeyi kapısında hissetmeye başlayarak, Erzurum' da başlatılan teşkilatlanma girişimerme destek vermeye başlamıştır.

Erzurum Vilayet Kongresinin Toplanması

Kars'ın işgalinden sonra Erzurum'da bulunan cemiyet yöneticileri ve ordu mensupları Doğu Anadolu'nun bütünlüğünü sağlamak için bütün doğu illerinin katılacağı bir kongre toplanmasını karartırmışlardı.[5] Vilâyât-ı Sarkiyye Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti Erzurum şubesi toplanacak olan kongreye hazırlık için vilayet dahilinde bir

4 Goloğlu, Mahmut; *Mili, Mücadele Tarihi,* Erzurum Kongresi, Birinci kitap Ankara 1968, s. 22. Dursunoğlu, Cevat; AGE, s. 39.

5 Karaber, Kazım; *İstiklâl Harbimiz,* Yüce Yayınlan, İstanbul 1990, s. 35-40.

kongre tertiplenmesini kararlaştırdı. Cemiyet, il kongresine hazırlık için şehir ileri gelenlerinin düşüncelerim öğrenmek amacıyla iki özel toplantı tertipledi. İlki Eruzurum'da ileri gelen ulema, asker, devlet memuru ve şehrin ileri gelenleri arasında yapıldı, ikinci toplantı ise halk ve esnafın bir araya gelmesi ile gerçekleşti. Bu toplantılardan sonra cemiyet vilayet dahilinde kazalara kadar genişleme kararı aldı. Ayrıca merkezdeki aydınları daha aktif hale getirmek için bir "heyet-i faale" oluşturulmasına karar vererek, İstanbul merkezinden farklı bir nizâmnâme oluşturdu. Böylece Erzurum şubesi, İstanbul merkezinden bağımsız hale gelmişti. Nizâmnâmede yapılan değişiklikle merkezde elli kişiden oluşan bir heyet oluşturularak, şehir dört bölgeye ayrılmış, il ve kaza teşkilatları bu üyeler vasıtasıyla kurulması kararlaştırılmıştı. Ayrıca bu toplantılarda il. kongresi ve "Vilâyât-ı Şarkiyye" kongrelerinin toplanması kararları her kesimden halk tarafından benimsenmiştir.[6]

Vilâyet Kongresi Erzurum ve kazaları teşkilatlarından gelen 21 kişinin katılımı ile 17 Haziran 1919'da toplandı. Erzurum şube başkanı Raif Efendi'nin açılış konuşmasından sonra Cevat Dursunoğlu tarafından hazırlanan ve Doğu Anadolu'nun içerisinde bulunduğu durumu anlatan bir raporun okunmasından sonra[7] daha önceden muhtemelen bir heyet tarafından hazırlanan 18 sayfalık bir raporun görüşülmesine geçilmiştir.[8] Söz konusu rapor Cevat Dursunoğlu tarafından gizli rapor olarak değerlendirilmektedir.

"Vilâyât-ı Şarkiyyede Yapılan Propagandalaı ve Hedefleri" başlığını taşıyan rapor, Doğu Anadolu'da yapılan düşman propagandalarının üç kaynaktan yardım gördüklerini ileri sürmektedir. Bu kaynaklar; 1- Ermeni Propagandası, 2-Avrupahların telkinleri, 3- İkbâl peşinde koşan bazı kimselerin çalışmalarından oluşmakta olduğu belirtilmektedir. . .

Bu propagandaların Doğu Anadolu'da Türklerle Kürtler arasında ikilik yaratarak, Doğu Anadolu'nun bütünlüğünü ortadan kaldırdıktan sonra bölgede Ermeni devleti kurulmasına yönelik planlı bir çalışmanın ürünü olduğu belirtilmektedir. Türklük-Kürtlük me-

6 Dursunoğlu, Cevat; AGE, s. 49-53.

7 Dursunoğlu, Cevat; AGE, s. 64. Sarıhan, Zeki; AGE, s. 328.

8 Söz konusu rapor, Bekir Sıtkı Baykal tarafından traskribe edilerek yayınlanmıştır. Bkz. Baykal, Bekir Sıtkı; *Erzurum Kongresi İle İlgili Belgeler,* Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1969, s. 52-42. A.Ü. TİTE Arşivinde bulunan Osmanlıca metninin fotokopisi için bkz. ek.

selesini tarihi kökenlerinden itibaren ilmi delillere dayanarak inceleyen rapor, Ermeniler tarafından ileri sürülen ayrılıkçı iddialara cevap niteği taşımaktadır. Doğu Anadolu halkının tarih, dil ve din olarak bütünlüğünü ortaya koyan rapor, bu iki unsurun birbirinden ayrılmalarının mümkün olmadığını, ayrıldıkları andan itibaren de tarih sahnesinden silinmeye mahkum olacaklarını belirtmektedir.

Doğu Anadolu'da gelişen olayların ve yapılan propagandaların geniş bir değerlendirmesini yapan rapor, gelecek için bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. Doğu Anadolu'nun bütünlüğünün devamı için uyulman gerekli kuralları üç maddede toplayan rapora göre;

1- Bölgeden katiyen göç edilmemeli: Osmanlı Devletinin Balkanlardan çekilirken halkın da ordu ile birlikte çekilmesinin tarihimiz açısından büvük bir hata olduğunu ileri süren rapor, aynı hatanın bir daha tekrarlanmasının Doğu Anadolu'yu Ermenilere terk etmek demek olacağını örneklerle anlatmaktadır.

2- Derhal ilmî, iktisadî ve dini teşkilat meydana getirmek: Devletlerin ayakta kalabilmelerinin her alanda gösterecekleri faaliyete bağlı olduğunu ileri süren rapor, top-yekün savunmanın da bu alanlarda gösterilecek çalışmalara dayandığını kaydetmektedir.

3- Saldırılara karşı konma'ıdır: Vilâyât-ı Şarkiyyenin herhangi bir yerine saldırı olursa derhal bütünlük içerisinde karşı konulması ve bunun için silahlı teşkilatların oluşturulmaı tavsiye edilmektedir.

Vilayet Kongresi beş gün süren toplantı sonunda söz konusu rapor çerçevesinde kararlar aldı. Kongrenin aldığı kararlar; Bölgede işbirliğinin sağlanması, kesin olarak bütün vatanın bütünlüğünü sağlayarak ondan katiyetle ayrılmama, Ermeni saldırılarına karşı silahlı 'teşkilat kurmak, her ne olursa olsun kesin olarak bölgeden göç etmemek ve millî şuurun kökleşmesi ve gelişmesini sağlayacak eğitim kurumlarının açılarak eğitimin sürdürülmesi şeklinde özetlen ebilinir. Kongre sonunda yapılan seçimleıle bir heyet-i idare oluşturularak alman kararların uygulanması işini yürütmekle görevlendirildi. Bu heyet, Erzurum Kongresinin tertiplenmesinde önemli bir görev üstlenmiştir.[9]

Erzurum Vilayet Kongresinde Alınan Kararların Erzurum Kongresine Etkileri

Doğu Anadolu illeri ve Doğu Karadeniz illeri "temsilcilerinin katılımı ile 23 Temmuz-7 Ağustos 1919 tarihlerinde Erzurumda top-

9 Dursunoğlu, Cevat; AGE, s. 155-157.

lanan ve Millî Mücadele tarihimizde "Erzurum Kongresi" adıyla anılan kongrenin toplanmasında ve alman kararlarda Mustafa Kemal'-in büyük bir etkisi olduğu kuşkusuzdur. Samsun'a çıkışından itibaren her türlü millî hareketi destekleyen Mustafa Kemal, Erzurum'da faliyet gösteren millî teşkilatlanmanın destekleyicisi ve yol göstericisi olarak önemli bir yere sahiptir. Mustafa Kemal ve Millî Mücadele tarihimiz için dönüm noktası olan Erzurum Kongresi, düzenleyen ve katılan delegeler açısından da önemlidir. .

Özellikle Erzurum merkezinde kongrenin düzenlenmesi kararını uygulayan Vilâyât-ı Şarkiyye Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti Erzurum şubesinin göstermiş olduğu başarı takdire şayandır. Erzurum Kongresinin düzenlenmesinde ordu komutanları kadar olmasa da sivil toplum açısından önemli bir yer tutan Erzurum şubesinin çalışmaları, önemli ölçüde kongreyi de etkilemiştir.

Kongre kararlarına bakıldığında 17 Haziran'da toplanan Erzurum Vilayet Kongresi kararlarının izlerini bulmak mümkündür.[10]

Erzurum Kongresinin açılışından itibaren kongreye Erzurum'u temsilen katılan delegeler arasında fikir birliğinin olması, Mustafa Kemal ve Rauf Bey'in kongreye katılımının sağlanması için Erzurumlu delegelerin gösterdikleri fedakarlıkların arkasında, Erzurum teşkilatının top-yekün hareket ve fikir birliğinin önemli katkıları bulunmaktadır.

Kongre sırasında Vilâyât-ı Şarkiyye Müdafaa-ı Hukuk Cemiyetinin yeni nizâmnâmesinin hazırlanmasında fikir birliği gösteren Erzurum delgeleri, kongre süresince Mustafa Kemal'in desteklenmesinde de önemli roller üstlenmişlerdir.

Erzurum Vilayet Kongresi vilayette teşkilatlanmayı sağlamanın yanında üyeler arasında fikir birliğinin sağlanması bakımından da önemlidir. Vilayet kongresinde tartışılan konular ve alman kararlar Erzuıum Kongresinde de tartışılarak, kongrenin aldığı kararlar da etkili olmuştur. Özellikle kongre kararlan arasında yer alan vatanın parçalanmaz bir bütün olduğu, her türlü işgale karşı milletin top-yekün karşı koyacağı ve azınlıklara siyasi ve sosyal imtiyazlar verilemeyeceği gibi genel konunularda vilayet kongresi kararlan ile Erzu-

---

10 Dursunoğlu, Cevat; AGE, s. 160-170. Kansu, Mazhar Müfit; *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber,* C.I, TTK. Basımevi, Ankara 1988, s. 113-125. Atatürk, Kemal; *Nutuk,* C.I, MEB. Basımevi, 13. baskı, İstanbul 1973, s. 64-66.

rum Kongresi kararları bütünlük teşkil etmektedir. Yine Erzurum Kongresinde Doğu Anadolu'nun bütünlüğü konusunda alınan kararlarla Erzurum Vilayet Kongresi kararlarının aynı paralelde oldukları görülmektedir.

Erzurum Vilayet Kongresi, toplanışı ve aldığı kararlarla Erzurum Kongresinin temelini oluşturması bakımından önemli bir yere sahiptir. Tarihi açıdan önemli başka bir nokta ise Anadolu'nun her tarafında başlayan millî teşkilatlanma, Erzurum Kongresi ile hem millî birliğin sağlanmasında önemli bir adım atmış, hemde aldığı kararlan uygulayacak bir lider kazanmıştır.

E K

17 Haziran 1919 tarihinde toplanan Erzurum Vilayet Kongresine sunulan "Vilâyât-ı Şarkiyyede Yapılan Propagandalar ve Hedefleri" konulu raporun sureti.

17 Haziran 1919 tarihinde toplanan Erzurum Vilâyeti Kongresi -

(١)

ولايات شرقيه مدافعهٔ حقوق مليه جمعيتى ارضروم شعبه‌سنك قونغرويه تودیع ایلدیکی رایوردر .

ولايات شرقيه‌ده يابيلان پروپاغاندالر و هدفلری

انسانلرك ترقیسی ، ملی ، دویغولرك انکشافی ، حریت عشقنك کوکلرده تجلیسی قوته استناداً وقوعه کلن استیلالرك ، قوقلرك ، تأثیرینی آزالتمش وبوکون عسکری برغلب وتحکمك تأسیس و ادامه‌سی امکانسز برحاله کلشدر . هرشیده استاد مرتبه‌سنی احرازایتمش اولان آوروپا ، استیلا ، تحکم آملرینی یوروتملك ، ادارملری آلتنه آلاجقلری یابانجی ملتلرده عکس العملر میدانه کتیرمه‌مك ایچون یکی بر اصول استیلا ایجاد وتطبیق ایتمشلر . درکه سوسیالزاسیون یعنی اصول تمدین وحلول مصلحانه نامیله دیپلوماسیده مهم برموقع قازانمش اولان ضبط وقهر اساسلری بودر .

بو اصولك استنادایدیکی باشلیجه دستور : « فرقه درشور ؛ صوکرا ضبط ایت » عنصر اصلیی تمثیل ایتمك . یعنی دینی ، لسانی عنصرلرینی اساسلری حکمسز برافق اوزره اونلری فسخ ایتدیرمك اساسلرندن عبارتدر . هندستاندکی اسلام حکومتلری ، فاس ، جزائر ، تونس ، مصر ، اندلس ولهستانی کبی خرستیان اداره‌سنه کچن وملی بنلکلرینی غائب ایدن اسلام اولکه‌لری هپ بو اصولك قربانی اولمشلردر . بوکون ولایات شرقیه‌مز عینی عاقبت قارشیسنده بولونیور . بوراده تفرقه احداث ایتمك وملی فسخ ایتدیرمك ایچون , oj ^ ... بر طاقم پروپاغاندالر باشلانمشدر . بونلری لایقیله آکلامق وایجاب ایدن مدافعه وتحفظ چارەلرینی آلمه ایتمك ایچون علمی بر اصول تحتنده کیفیتك تشریحنه لزوم واردر .

(۲)

ولایات شرقیه‌ده یاپیلان بروپا غائدالر باشلیجه اوچ منبعدن قوت ومعاونت آلیور :

۱ — ارمنی بروپا غائدلری

۲ — اوروپالیلرك Jı:.JI:

۳ — شخصی یوکسك براقبال منفعت تأمینی غایه عدایتمش بعض کیمسه‌لرك بروپا غائدلری بو اوچ منبعدن صدور ایدن فکرلر ، آرزولر اجتماعی بنیه‌مزی اخلاله اوغراتماغه ، تفرقه‌لر احداث ایتمکه ونهایت حریت واستقلالمزی غصب ایلمکه معطوف اولان شواسلری — احتوا ایدیور :

۱ — بر تورکلك ، کوردلك مسئله‌سی چیقارمق

۲ — استانبول — یاستنك آناطولویی JI^ı ایتمسنه عائدشیلری تورکلره عطف واسناد ایده‌رك کورد — تورك آره‌سنده منافرت تولید ایتمك

r — بر کورد حکومتی تأسیس ایلمك پرده‌سی آلتنده ولایات شرقیه کنجلکنك رلشمه‌سنه امکان براقامق

t — مختلف سببلرله کوردلرله تورکلری بری‌بری علیه براقه‌رق اقل قلیل -/ÖV \ ,.ش.!IJ حاکمیتلرینی تأمین VJ*J ینه زمان و میدان ویرمك مسئله‌یی لایقیله تنویر ایده‌بیلمك ایچون بودیت آساسی یوقاریده‌کی اوچ منبعك فعالیت رمساعیسنه کوره ایضاح ایله‌یه جکز

تورکلك — کوردلك مسئله‌سی

ارمنیلرك بوخصوصده‌کی فعالیتلری غایت مهدد ، ارمنیلر کنج کوردلرله حمیلی ، دیندار کوردلرك عزت نفسنی اوقشامق ایچون کوردلرك

(٣)

ارمنیلر عینی حرفه مناسب اولدقلری آره صره ایلری سورمک J.•;••> . مناسبتیله بو ادعامی صرف اغفال ایچون اوبدوراش وشی اولوب تاریخی هیچ برقیمتی حائز اولمادیغی کبی بو فکره کندیلرینک ده ذره قدر احتمال ویرمدکلری J J • y ورد آیرمقسزین بابدقلری وقل عاملرله ثابتدر .

معلومدر که بر قومک دیکر بر قومله w J -* J '.?• % مقیاس ؛ دین ، سجیه ، عادت ، لسان فرقلرندن عبارتدر . دنیاده صاغلام بر عرق موجود اولمادیغندن عرق نظریه‌سی بو کون بوتون علم اجتماع علماسنجه مردوددر . کورد ایله ارمنی آره‌سنده نه دینجه ، نه سجیه‌جه ونه ده عادتجه بر مناسبت اولمادیغی کبی تاریخده بر قرابتلری یوقدر . بو حقی بر آز تشریح ایدهلم :

دین فرقی

ارمنیلر عیسوی ، کوردلر مسلمانلرلر . عیسویتک بوالرده انتشاره باشلادیغی زمان یعنی میلادک ایکنجی عصری s -i نصارلرندن ، بنه ارمنی ایله کورد ایری ، آیری موجودیت صاحبی ایدیلر . اکر ارمنیلرک ذهابی >.* *-'/ ^_5 ^ ^/:'-' J^f J اولمرنده خرستیان اولمالری ضروری ایدی . بر منطقه‌ده یاشایان و عینی ادارهیه و حرفه تابع بر قومک یارییسی بر دینه ، یارییسی دیکر بر دینه تابع اولدیغی تاریخده مسبوق دکلدر . وبو احتمال تصور بیله ایدیلهمز . بناءً علیه کوردلرله ارمنیلر آره‌سنده هیچ بر قرابت نسبیه وحسبیه موجود دکلدر .

سجیه

سجیه خصوصنده کورد ایله ارمنی بویوک بر تفاوت کوسترر . بو

CO

اکی قومك اساس سجیه‌لری تدقیق ایدیلیرسه آره‌لرنده هیچ برمناسبتك موجود اولمادیغی عیاناً کورولور . u .jjıı,. اولان سجیه ارنی بر سیوق تراکماك نتیجه‌سی بولوندیغندن سجیه‌لری آره‌سنده مناسبت و عیفت بولونملیان قومله‌رك یکدیکریله علاقهٔ نسبیه‌لری قبول ایدیله‌مز .

حسب بر مدققك کورد و ارمنی سجیه‌سنی ثابت ایدن بر لیسته‌سنه تورکك سجیه‌سنی‌ده علاوه ایدوك آشاغیه یازیورز :

کورد	ارمنی	تورك
عصیت ارادیه	عصیت غیر ارادیه	عصیت ارادیه
....	مبالغه‌لی راویه‌قی	جدیت و آغرباشلیلیق
باطنی	ظاهری	باطنی
فعالیت عضویه	فعالیت دماغیه	فعالیت عضویه ودماغیه
غیر تجار	تجار	تجار وزراع
ماضی‌یه صاحب	ماضی‌یه غیر صاحب	ماضی‌یه صاحب ومربوط
سکوتی	ولوله‌جی	سکوتی ، وقور
ذکاء وسعت	C'JJ-K* »Jİf i	ذکاده وسعت وقابلیت
.....	ثباتسز ، افسانه‌جی	ثباتکار ، وقالی ، حقیرست

شو سجیه جدولك تدقیق کوسترکه ارمنیلرك سجیه‌لری کوردك سجیه‌سیله طبان طبانه ضدیور . حالبوکه تورك ـ کورد سجیه‌سی همان تماماً مشترکدر . بناءً علیه تورك ایله کورد آره‌سنده دینی اشتراکدن باشقه ارنی ، نسبی بر رابطه‌نك وجودینی‌ده تسلیم ایتمك ضروریدر .

عادت .

ارمنی مامسالری ، عنعنه‌لری ایله کورد مامسالری ، عنعنه‌لری آره‌سنده قطعیاً مناسبت یوقدر . حالبوکه تورك ، کورد عنعنه‌سی ،

(٥)

عادتی ، J'-L ^ تماماً مشترکدر . کوردتورک ماصالارنده‌کی وقه کرانی قهرمانلق ، صاف وصمیمی عشق تمثالری تماماً عینی‌در . دوکون ، بایرام ، عائله ، نا-یتلرینه عائد عادتلر بویوک برعینیت ارائه‌ایدر . بوجهتدنده کوردایله تورکث برنسله منسوب اولدیغی وقتطارمیلرک بونلرله اصلا مناسبتدار بولونمادیغی تعین ایدر .

تاریخ

تاریخه‌کلنجه آری عرقه منسوب ارمنیلر ، ایران ا-تیلاسندن صوکرا بوراره گلمشلردر . حال بوکه اوتاریخدن عصرلرجه اول تورانی اولان [اوردهو JE بوراردهیرلشمش وبرمدنیت تأسیسنه موفق اولمشلردرکه کوردلرک ، بونلرک احفادی بولوندیغی شبهه‌سزدر . یوقاریده‌کی دین ، سجیه عادت حقنده‌کی تتبعات تدقیقاتزده کوردلرک تورانیلرله نا-بتمار بولوندیغی اثبات ایتمکده‌در . اسلامیتدن صرکرا ولایات شرقیه تاریخی کورد ایله تورکث نهایت مشترکسنات محصولیدر . کرندهولایات شرقیه‌نک هوتی ، بوایکی قارده‌شرک *y\ هویتدن عبارتدر . اوزون برمدت ایران حاکمیتی آلتنده قالان بوراز طبیعتیله ایران تأثیرینه مقاوملق وبوتأثیر لسانده تأثیر ایدرک کوردلره ایکی لسانلرینی تسلط ایتدیرمشدر . کوردجه‌نک تدقیق وتحلیلی کوستریورکه لسانک بوکونکی شکلی اصلی دکلدر . بونکله برابر بوکونکی کوردجه‌نک ترکجه‌ایله اولان علاقه‌سی پک شایان دقتدر .

دوقتور [قریح] نک کوردجه حقنده‌کی تدقیقاتنی عیناً نقل ایله مشترک لایقیتونه‌نی تأمین ایتمک لازمدر :

دوقتور قریح کوردجه ـ روسجه ـ آلمانجه لغت ، کتابه نظراً ۸۳۰۷ کلمه‌دن عبارت اولان کوردجه‌ده ـ تیلی کلمه‌لرک (۳۰۸۰) ی ترکجه

و (۲۰۰۰) ی بورنجه‌دن کورنجه‌یه چکمش عرشبه ؛ ی
تورکجه‌یه عائد اولدیغنی و کورد حیاتی تشکیل ایدر یایلا ، طاغ کلرینك
قسم اعظمی تورکجه بولوندیغنی بیان ایتدکدن صوکره دیورکه : [بو لسان
قواعدینه نظراً ه هند و ـ اوروپائی ، شعبه‌سنه منسوب و اسکی فارس
wI".I^: .7 u Ü -Jj\ ^ Uj.j.'.s.ü, ^/"v 5> V » J I J
کبی کورونیور ، نوکا بناءً تام رملت لسانی اولمقدن زیاده مختلف
تأثیرات آلتنده قالمش بر لسان عد اولونمیاییر . بلاشبه شایان تیدورکه
کورد قبیله‌لری آ A— کلمه‌لر کورنده ، پهلوی ، زند ، قدیم فارسی
کلمه‌لری دکلدر . بلکه تورك وتو^ -●^ S. >^ .Pö r J ی و شمال
عباس دورینه عائد فارسی کلمه‌لریدر . بونکله برابر لسانك قعلرنده
بر آیریلق واردر . یالکز یکی فارسی شکلی بر انتظام تحتنده دوام ایدیور
اصل کورد جه‌قلار ، منفرید و تصدیقسز بر طا,3 t Jö t İT;J^> دن
زیاده دائم ، عد اولنه‌بیلیرلر . بو صورتله لسانك شکلی غائب اولمش
وانتقالاتك تأثیراتی آلتنده‌ده یکه بر لسان حلیطه‌سی حاصل اولمشدر .
کورنیلیورکه لسان ، کوردلرك منشأنی حقنده قطعی هیچ بر نتیجه
ورمیور . صرف و نحو لسانك ، هندو ـ آوروپائی ، شعبه‌سنه عائد
کبی کورونمسی ایله‌مانك منشأنی تعیین ایتمك دوغری اولاماز بویله بر نسبت
ایچون ، قعلردن باشقه بر عامل دوغری دکلدر ؛ کورد جه‌سنده قعلر
بالی دکلدر .]
لسان حقنده‌کی متخصصلری سالف العرض بیاناتی ایله‌ده کوردلرك
ارمنیلرله مناسبتدار بولونمادیغی و بلکه‌ده تورکلرله بویله بر علاقه
لسانیه ، عرقیه صاحبی اولدقلری آکلاشیلیور . بر ـ ـ ـ ور [سهیج] ك
کوردلری تورنی اولان [اردهرلر] له مناسبتدار عد ایتمك بولنده‌کی

(V)

فکر ونظری بو کون قومیتمز غیرقابل رد براساس عد ولنمشدر .
شو ایضاحاتدن صوکره ولایات شرقیه ده ایلری سوروملك ایستهیان
تورکلك ادعاسنك نه درجه یه قادار حسن نیته مقرون اولدیغنی
تعیین ایدر . علمی تاریخی اساسلره ، اجتماعی وضعیتلره کاملاً مخالف اولان
بو بروپاغاندالرك غایه سی ، ولایات شرقیه ده کی وحدت اسلامیه یی بوزماق
وبالنتیجه ارمنیلرك تفوقنی تأمین ایتمکدن باشقه بر شی دکلدر . سیلمه یه رك
خالی وحسی وطاقم دوشونجه لره قابیلمق حقیقتدن آیریلان کنجلرمزی
ارشاد ایتمك بوکون الکز بنجی وطنی وظیفه لرمزدندر .

ارمنی جمعیت تشکیلی وخیلی پاره جلب وجمع ایدرك کورد کنجلریه
ارمنی حروفاتنی قبول ایتدیریلمك وبو صورتله ولایات شرقیه ده اسلام
تفوقنه نهایت ویرمك ایستهمشلردی که عرض ایتمکده اولدیغمز نظریه
جویانه ^«UiljlU'İB lj/ وضوحله کوستره که کافیدر یالکز تورادونکین
افندی آلتی بیك لیرا اعانه ایله بو جمعیته اشتراك ایتمشدی . شوراسنی
قید ایدهلم که بو تاریخی وعرقی رابطه لردن صرف نظر اولونسه بیله
ولایات شر
اقتصادی t_S jVy ^:U I » / *\.JL, *£Âj ^j Jj».jj „
ایله تورکلك
ارقادار قاریشمشدر که بر کورد عینی زمانده بر
زادهسی ، دامادی ، انیشتهسیدر . بو عائله رابطه لرینی قیرماغه چالیشمق
مقدسانه بجالر *j/* J. *:•*•/ f: د ، تورك دیه یکنی ، دایی ،
دامادینی ، طوتونلرینی ـ الخ .. ناسلی رده ایدهبیلیر? .«'''-&>
جیقارالر ، ملتك ناموس وحیاتی ایله اویناملردر .

ك كوردسز ، كورد تورك‌سز
باشايه‌مز . موصلك جنوبندن باشلا ايله اورفه‌يه ، حلبه و بحر حزردن
بدأ ايده‌رك آسياى صغرايه قدار امتداد ايلين اراضيده تورك اكثريتى
تشكيل ايتمكده و كورد مجموعه‌لرى y } كى خط آره‌سنده وعينى زمانده
تورك‌لرله مخلوط بر حالده بولنيورلر . شو وضعيت طبيعيه واضيه نظر
دقته آلينيسه ماضيده اولدغى كبى استقبالده‌ده تورك ايله كوردك عينى
تاريخ ، عينى منفعت ، عينى حيات صاحبى اولاجقلرينى قبول ايتمه‌ك
ممكن دكلدر . بو قدار دين واسلى رابطه‌لرله يكديگرينه باغلى بولونان
ولايات شرقيه تورك ايله كوردنى آييرمق هر ايكيسنى ده ظلمه محكوم
ايتمك دمكدر . روسلر ، توركارك براشمه‌سنه امكان براقماق ايچون
شمال تورك‌لرينى تاتار تاسى ايله ياد ايده‌رك جنوب تورك‌لرى ايله مناسبتدار
اوغادملرنى نصل بر قناعت شكلنده آهميه غيرت ايلشلرديسه ارمنيلى
ودوستلريده ولايات .ja». Aîyi « كوردلك ـ توركلك » پروپاغاندسى
ايله عينى سياستى تطبيقه چاليشيورلر .

بعض كنجلريمزك بو فتنه‌يه آلدانمه‌لرى طبيعيدر ؛ فقط حقيقتى
كورمه‌لرك اونلرى ارشاد و ايقاظ ايلمكى و ولايات شرقيه ، اسلام
وحدتنك بوزولدغى كون بر اجنبى مملكتى ولسانه محكوم اولاجغى
دكلدر لازمدر .

بو پروپاغاندالر منبعلرى مختلفدر : برى آوروپادن كليور ؛ چونكه
بعض آوروپا دولتلرينك شوركت و احتشاملرى ممالك اسلاميه وقوع
بولمش اولان تسلطلرى محصولدر . jr.î بر اسلام حكومتك جودى
اولمك مستمسكلرندمكى موتلرينى تز *iyi-j* ,y\.^..«. يكى
بيرمكه باشلامش اولان آسيا تقاهنى داما بشيكنده ايكن بوغمق ايچون

(٩)

حر، مستقل وقوی بر اسلام حکومتك موجود ارناسی لازمدر . ایشته بو اساسه مبنی مسلمانلر آره سنده تفرقه احداث وایقاعنی او 3 دولتلر شرق سیاستلرینه عمده اتخاذ ایتمشلردر .

دیکری ارمنی مسالهسندن جیقیور j :.*.)-,f. ».-.'.}/.^\yI کورد ایله تورك متحد بولوندقجه بر ارمنستان تأسیسی ممکنسزدر . بو حقیقتی ایجه بیلن و کورمن ارمنی منورلری تورك ایله کوردك آره سنی آچمق ایچون هر تورلی تشبثلره کیریشمشلردر . اراضی مسئلهسی ، کوردلردن شکایت مسئلهلری هپ بو مقصده مبتنی ایدی . بو کون میدانه آلان کوردلك ـ تورکلك مسئلهسنده ارمنیلك بو یولك تأثیرلری وارمدر . بو خصوصده کلی بر مصرف اختیارینی کوزه آلدیرمشدر .

اوچونجیسی ، بعض شخصلردن میدانه کلیور . مملکتمزده تورك وکوردك صرتیندن کچینن ، سلطنتلر سورمن بر طاقم کیمسهلر واردر که صرف طفیلی اولان بو کیمسهلر دولتك ضعفندن استفاده ایدرك اجنبیلرك تخصیصاتلریله بوله فتنهلر ایجاد ایدر ومتجاوزده بویوك بر کلاه قاپق ایسترلر . ایشته بو تورکلك ـ کوردلك فتنهسنك موجدلرندن بری ، بو ن آلان ، داها بر کره اولسون

ش اولان وکوردجهنی ، چوزالری

بیلمیوب استانبول سفاهتخانهلرنده عمر سورمن بر فرج آدامسك ایلری سوردکری نوکی فتنه وفسادلره باصل برقیمت اضافه ایدیجیلر ؟

استانبولك اناطولوی اهالیسنه عائد شیلری تورکلره عطف

واسناد ایدر..iJ ; / J ; T-3./_ J.L.,}ه منافرت تولید ایتمك

حکومت عثمانیه بزانس محیطنده دوغمش هوایتدا بیزانس ارضیسنده قوت ووسعت بولمش اولدیغندن دولتك مؤسسلری ، فداکارلری تورك

اولدیغی حالده غیر تورك اولدیغی حالده مهندیر ضروری اولارق مهم
موقعلره صاحب / J U .^/:*•£%.• ـستانبول وروم ایلینك تمامی
فتح ایلونجه غیر تورکلرك موقعلری اهمیت وقوت بولدی ـ دولك ـتاکد
یتدکی تورك عنصری تماماً اهمال اولونا ^ • • • • ^ j ' ?»' i-':- ^
انحصار ایتدی . آناطولویه یالکز ویرلك . تولك وظیفه‌سی قالدی .
سوای آنرتقه‌لری ، یکیچری رذالتلری ، تولی ـ تولی سوءاستعمالار
دب بوغیر تورکلرك پارمقلرینه وقوع بولیوردی . اوچ عصردن برا ایدن
بو حال تورکی اك الیم سفالتره غرق ایتدی . شو صوك عصر ظرفنده‌ده
آناطولی فرقلی برمعامله کوردی بولار ، روم ایلی‌ده مکتبلر وراده
و الحاصل عمرانه ترقیه ^r-' jj~ i.'- ^>» احضار ایدیلیور .
دولك قلبی مثابه‌سنده بولونان آناطولی اهمال اولنیور ـ ویوندن اك زیاده
تورکلر ضرر کوریوردی .

شو تاریخی اولان برقاچ سوزده کوستریورکه آناطولی‌نی اهمال
jO -^- ـتك عاملی غیر تورکلردر . بناءً علیه استانبول سیاستی نایله
یاپدیکمز عیه تورکلر اکثریتنك کاهی تورکه عطف ایتك بك آجی
بر افترا تشکیل ایدر .

تاریخك دوعوردیغی بو ضرورتك میدانه کتیردیکی غیر طبیعی
وضعیتلرك ـنتایجی شبهه‌سز بوترکه عائد اولماسه کرکدر .

حالبوکه ایکن ارمنیلرك وبعض شخصیتلرك ایلری سوردکاری
تورك خصومتنه بر حق شکلنده بقق نائل دوغری اولور ؟ ممکندر
بزك بوکونکی سفالتمه سبب اولان عاملار هپ یابنجیلردن عبارتدر .
تورکده کورد کبی آریتش ومحو اولمشدر . تورکده کورد کبی بولنمز .
ـتبیر ، قوزمز بر قالمشدر .

(١١)

دشمنلریمزك بو سفالت عاملرینی هپ تورك عطب ایتملری و استانبول سیاستنی بر تورك سیاستی شکلنده کوسترملری یالکز ولایات شرقیه‌ده قالمش اولان اسلام اتحاد واتفاقنی بوزمق ، بورلری‌ده قولایجه یوتمق مقصدینه معطوفدر .

شمدی‌یه قادار ولایات شرقیه اولادی‌ده شرق‌دن بورادن کان یابانجیلر آرقه‌سندن کیتدیکمز ایچون حقیقی ا تیاجزی کرده‌مش و اونلرك ـ بیلمیورك ـ تأمین موقعلرینه آلت اولمشدق . بو کون کوزومزی آچیرق یارملریمزی توز آلزله صارمنه چالیشیر ، خارجدن کان کوردلك ـ تورکلك کبی تفرقه آمیز تلقینلره قولاق ویرمزسك هم ملکتمزی قورتاریر وهم‌ده سعادت عمومیه‌یی تأمین ایده‌جك اسلری حاضرلارز . آناطولی‌یی هال ایدن ، بزی بوکونکی آجیقلی موقعه براقان سیاستدن تورکار داها زیاده متنفر ، داها چوق مشتکیدرلر . یابانجیلرك تفرقه صوقان سوزلرینه قولاق آصمایه‌رق وحدتمزی محافظه ایدرسه‌لك آرتق شونك بونك راسطهٔ احتراس و منفعتی اولمقدن ابداً قورتولورز .

بر کورد حکومتی تأسیس ایلمك پرده‌سی آلتنده ولایات شرقیه کنجلکنك براشمسنه امکان براقمق

قریمی ضبط ایتمك ایچون روسلر ، قریم خانلرینی اعلان استقلال ایتدکه تشویق ایتش وبالآخره حکومتمزه اورالك استقلالنی قبول ایتدیرور ایتدیرمز قریمی شغال و کرای حکومتنی اخذ ایتمشلردی .

جزائر ، تونس عینی عاقبته اغرادی .

مصری فرانسز و ا i»^s' vü'__-^'b ^t* «».."-.«..iy^. J^lC استقلال ایتمسنه یاردم ایتمشلر ونهایت وضعیت سیاسیه‌نك تأثیر لهفرانسزلر

حقلری (!) انگلیزلره فراغ ایتمیه‌جه‌یه‌دك بر اشغال عسکری تأسیس ایتمشلری .

روسلره مخابره ، خیوه خانلغی عینی اساسلر داخلنده اسارت آلتنه آلنمه موفق اولمشلردی . بناءً علیه بر کوردستان حکومتنك تأسیس ایدیله‌جکنه وبو حکومتك یاشاماسنه امکان هر قوله جغنه اینانمق یاد لالانمه ویا بود سهو یه توقف ایدر .

بر حکومتك یشاته‌جق مالردن یاپلمیه‌جق ایشلر : معارف ، سیاسی ادای اعمالر ، اداری ، عدلی ، اقتصادی ، علمی تشکیلات و أبنیات ، تربیت فکریه وصناعیه وفنیه‌یی تعقیبه مساعد وتکین بر لسان ، قوی ، زنده ، متفق بر اردو ، قوتی بر ضابطه ، دوغری بر مالیه کبی شیلر . درکه تورکلیله کوردلر آیرلدیغی دقیقه‌ده بونلرك هیچ بریسی وجودده کتیریلمك تکین اولامز . بونلرسز ایسه حکومت یاشاماز ، در حال رقابتك شکاری اولور . بو کون اجتماعی تشکیلاتی بوزولمش ، بولسز ، عرفانسز ، صنعتسز ، فنسز ، لیسانسز قالمش کوردیانکز باشنه موجودیتی ناصل محافظه ایدمیلر ؟ ارمنیلرك منتظم قومیته و کلیتاً تشکیلاتی و آوروپانك ماهرانه پروپاغندالری قارشیسنده یاتمام بر جنین ساقط ماهیتنده بولونان ایله بر حکومت نا لی پایدار اولور ؟

بو پروپاغندالر ولایات شرقیه‌یی ایکنجی بر قریم یاپمق ایچون ایلری سوروله‌جك یالدیزلی اغفال وزهر حیلریدر . ولایات شرقیه‌ده‌کی موجودیت اسلامیه‌نك بقاسی ، آنجاق تورك ایله کوردك اتفاقه توقفدر . بو اتفاق — هرنه صورتله اولورسه اولسون — بوزولدیغی کون بزم ایچون قطعی ظلم دیتمکه‌ری حلول ایتمش اولور . ایشته بوندن دولایی وحدت اسلامیه‌یی بوزاجق هر تودلی تشبثی یکوجود اولارق قارشیلامق حیات و بقامزك

(١٣)

اس الاساسیدر . اوکزده بر چوق قانلی مثالر دوروزکن ینه خال آرقه سندن قوشارسه‌ق بزی قرشیلایه‌جق خسران یك آلم وقطعی اولاجقدر .

مختلف سببلرله ، کوردلرله نورکاری بری بری علیهنه براقه‌رق اقل قلیل اولان ارمنیلرك حاکیتلری تأمین ایله‌مکلرینه زمان ومیدان براقمق

ولایات شرقیه‌ده صهری ، اقتصادی ، دینی علاقه‌لرله یکدیکرینه کرفت اولمش ولان تورك ایله کوردك آرمسی رابجیلرسه مهم اختلاطلر ، اختلاجلر حصوله کلدرك بوتون ملی قوتلرك انحلالله اوغراماسی ویا صورتله ارمنیلرك ایسته‌دکلری کبی تأمین حاکیت ایده‌جکلری وموجودیت اسلامیه‌یی پارچالامق ، محو ایتمك مقدر اولاجقلری - V > اولدیغندن بیك تورلی انتریقه‌لر ، اك کیزلی احتراصلری تحریك ایتمك صورتیله اومقصدی تأمینه چالیشیورلر . بوقاریده ذکر ایتدیکمز فرقه آیری تلقینلر ، تشبثلر هپ ولایات شرقیه اولادینی یکدیکری ... بریکه وارمنیلرك استیلاسنه ، قهر وظلمنه مانع اوله‌جق قوتلری انحلیه مصروف شیلردر . بزم بونلری لایقیله تقدیر ایتمکمز ومتیقظ بولونمامز لازمدر . المزله حیاتمزی ، دینمزی ، ناموسمزی محو ایتمك ایسته‌ییورسه‌ق او بروپا غایه‌لری ردایتمکده اخلاق ایلمه‌لیز .

بز آز دقتله او بروپا غایه‌لرك ، حرکتلرك ماهیتی تدقیق ایدیرسه مقصدك ولایات شرقیه‌ده‌کی اسلام موجودیتنی انحلا اولدیغی تعلیمله وکتاب وضوحله کوزولور .

مسرودامزی خلاصه ایدرسه‌ك شو نتیجه‌یه واصل اولورزکه مسلمانلر نافی پارچالامق ، اذان ایرقوتان قبیلرده ناموس اوتدورمك ایچون منادیلر

(U)

*

جایشان مامر بردشمن قارشیسنده‌یز . کرك افکار عمومیه جهانك عدم
مساعده‌سی و کرك بزه تسلیط ایدیله‌جك قوتك ضعفی دولایسیله بزی
ایجمزدن اوده‌ق سیاستی تعقیب اولنیور . بومقصده وصول ایچون
آوروپانك اوته‌دنبری شرقده تعقیب وتطبیق ایتدیکی وهمان عمومنده
موفق اولدیغی « تفرقه دوشورمك » اصولنه مراجعت ایدیلیور . ملتلری
آزمن تختلری صارصان ، تاریخلری محو ایدن نفاق نهایت ولایات شرقیه‌
مزك صاف ، باکر قوجاغنه صوقیلدق ایتمه‌یلیور . بونك تحقق
تقدیرنده مسلماناق سونه‌جك ، ولایات شرقیه باشدن باشه براسلام
قبرستانی حالنی آلاجقدر . دشمنلرمز دامارلرمزه آشیلامق ایستدکلری
بو زهر قاتلك وقتیله فرقه وارماماسن ایچون خوش کورمدیکمز بعض
حادثه‌لری بوبولتهرك حیاتمزی تحریك وصمیمی قارده‌شلك دویغولرینی
کین واحترامه تبدیل ایتمکه چالیلیور . کوزلرمز ، بردفعه کین واجتراص
دومانلریله اورتولدیغی آرتق اولادمزی چیکنمك قارده‌شلرمزی
اولدورمك بیله وجدانمزی تخریش ایدمز . بووضعیت حاصل اولدیغی
کون ولایات شرقیه باشدن باشه بر ارمنی چفتلکی ، ارمنی تحکمنك بر
ساحه‌سی اولمقدن قورتیله‌مز .

کوزمزی آچوب حادثانی دقتله تدقیق وتعقیب ایدمجك برآن
تاریخده بولونیورز . حیاته قاپیله‌ق دشمنلرمز موفقیتلر تأمین ایتمکدن
صانمق وظیفه‌سی ایله مکلفز . صوك فرصتك مواجهه‌سندیز . بو یده
غائب ایدرسه‌ك تاریخمزی ذلتله قاپامش وحضرت قرآنی آلمزله دفن
ایتمش اولورز .

-.ii" o'>'r • •'>**- ته‌لری ، دوشونیان فلاکتلری عقیم براقق
بالکز بشیشه توقف ایدییور . اوده : ولایات شرقیه مسلمانلرینك

(AO-

اتحاد و تفاقدن عبارتدر .

۱ـ بز برك بيرسه‌ك بردفعه بوراده كله‌جك اوزنى نفوسى بوزده‌ دوجيزه بيله تقابل ايده‌بيله‌جكندن اداری ، اقتصادی تفوق آلمزده قالير .

۲ ـ ارمنيلرك آش ، بومبا ، ظلم و قهر ايله تعقيب ايده‌جكلری اعدای اسلام سياستی بزم اتحادمز قارشيسنده عقيم قالماغه محكومدر .

۳ ـ آوروپا نه قرار ويرسه ويرسين بويوك بر اكثريت متحده قارشيسنده ارمنی حاكميت منفرده‌سنك تأسيسی امكانسز قالاجقدر .

٤ ـ بزم اتحادمز اوكنده ارمنستان تأسيس ايتمه‌يی دوشونمه‌نك بيله بك غريب وغيرطبيعی بر خيال اولديغی بوتون جهانجه اكلاشيله‌جقدر .

j^ f 5 U ^ MJ IM^JÂ _ . اولمقدن بانقه

صوقولامايه‌جغی قناعتی طوغاجقدر . oy.

ـ بو اساسلر وحدت ملیه‌مزی اخلاله منفعت آرايان بوتون قوتلری دائرهٔ انصاف وحقيقته ارجاع ايله‌يه‌جكدر .

شو حالده مملكتاريمزی قورتاره‌جق اساس وتدبيرلری ايكی كلمه‌ده خلاصه ايده‌بيله‌جكز : اتحاد ايتمك ، تفرقه‌دن صاقينمق .

مستقبل مساعی

شو ايضاحاتدن صوكرا آلاجغمز وضعيت واتخاذ ايده‌جكمز تدبيرلر كنديلكندن تعين ايدر ، شويله‌كه :

۱ ـ قطعياً مهاجرت ايتمه‌مك .

چونكه مهاجرت وطنی حقوقی ترك ايتمك ديمكدر . بوندن دولايی درك تا ويانه سورلرينه قادار بوكه‌لن منتمز ، سياسی حاكميتمز زوال بولور بولماز بردنبره يوق اولمشدر . بزم او استيلا و فدا كارلقلريمزك نتيجه‌سی بر هيچه منجر اولدی . بوز الی سنه ماجارستانده سلاح

(W)

... ـ ولارق نوبت بكلمه‌دكدن صوكرا كيرى چكه‌ J.J.S ئاكر ... o
قلمق ممكنتين ، صربيه ... ، بوسنه ، هرسك ، تسالیه ماكدو-
نيا وحتى قسماً قفقاسيا حب بويله اولدى . حال بوكه شريت حقه‌دوغرى
آدم آتسانه مجبور بولونديغندن اكر دده‌لريمز مهاجرت ايتمه‌يه‌رك
وطنلرينه ، قالش و بر تشكيلات اطرافنده ملى وحدت تأمين ايتمش
اولسه‌لرى اسلاميت او قطعه‌لرده انول ايتمز ويز بو وضعيته دوشمزدك .
بو سبابه بزى طوپراغه غير مربوط بر استيلا اردوسى ماهيتنده كورن
غربلرك تولاى تولاينى برنكار عد ايتمه‌لرينه امكان قالماز وخقمزده‌دروا
كوريلن قتل عاملر ، ظاهر وجود بولمازدى . زيرا بز ايكى آدم
اولدرمك ، بر ايكى T ... J ... تفوق يوزى كوسترمك بزى
هجرته مجبور ايتمك ايچون كافى كلمكده اولديغندن ضايع ايتدكمز مملكتلرده
بدايتده دائما اقليتده بولونان غير مسلملر بو صورتله بزى هجرت ايتدر
يرمش واكثريتى تأمين ايتمشلردر .

اكثريتيوزك هجرت فلاكت كتريبور . اكثريت مسلمانده ايكن
غيرمسلمان حاكميتى تأمين ايتمك ، مسلمانلرى قتل عام ايتمك ممكن اولاماه
دغندن نرم ازضعيف طرفندن استفاده ايدرك ... وى كرنكيلريزى
بو صورتله تهجير ايلدكدن صوكرا متباقى باشسز ، تشكيلاتسز قالان
باقى قلانلر اشلردر . ايشته كريد فجيعه‌لرى بونك قانلى بر مثالدر . الى
سنه‌دن كريدده اكثريت مسلمانده ايكن عرض ايتديكمز سببلردن
دولايى بو كون كويدك برنده يللر اسيبور . حال بوكه ... j~*' J ...
مسلمانلرى هجرت ايتمكلرندن بوكون اوراده بر اسلام واراقى ،
لازم قدايم بر اسلام متوقف موجود بولونمقدمدر . بناءً عليه هرنه
وضعيت حاصل اولورسه اولسون هجرت ايتمك آك بويوك بر فريضه

(١٧)

وطنیه ودینیه‌در . لجرت ایتمدیکمز وتوحید فکر وسعیه موفق اولدیغمز مدتجه بورالر بزمدر . قونفرانسی نه قرار ویرسه ویرسین او قرارلر بوزاوستنده‌کی یاری ماهیتندن باشقه برقیمت کسب ایدمز . شوراسنی‌ده اونوتمامالی که متحد ، تشکیلاته مالك بر اکثریت قارشیسنده چنه‌جیلك ، قتل و اعدام فضیحه‌لری اویله قولای ، قولای یاپیله‌ماز ، حقوق ملیه تذلیل ایدیله‌مز .

٢ — درحال علمی . اقتصادی ، دینی تشکیلات یاپمق .

رابطه‌سز ، افکار و آمالی برلشدیره‌جك تشکیلاتسز بولونا JU. w قولایجه طاغیتیلیر بر قویون سوروسنه بکزه‌تیله‌یلیر . بر قورت بیله بیکلرجه‌قویونی یارچالامق اقتداریتی حائزدر . بنا علیه هیئت اجتماعیه‌مزی بویله قولایجه آولانیر بر ماهیتدن قورتارمق ، اوکا هر توراو صدمه‌یه مقاومت ایده «^r y Çift j متانت ویرمك ایچون دینی ، علمی ، اقتصادی تشکیلا ـ اوزرنده تثبیت ایتمك لازمدر .

ملته مقتدا ـ لرك ، جامعلرك ، تجارتخانه‌لرك ، غزته‌لرك باشنه ـ وساعی‌بی تقویه وبوندن دوغاجق قوتی ملتك استقبال یو ـ وزنده استعمال ایتلیدرلر . ایشته ملی تفوق وحاکمیت t-1 t, w دوغار . ملی بتیشدیرمك تأمین حیات وبقا ایچون یکانه اساسدر . بوده عرض ایتدیکمز وجهله بوتون ملی قوتلرك بر تشکیلات اطرافنده عینی غایه‌یه دوغری یورومسیله ممکن الحصولدر . بوتورلی تشکیلات هرزمن محتاجز . انشا 8» صدمه‌ساعیمز وحدت عثمانیه خارجنه جیقماماغی تأمین ایده‌جکدر . بو تقدیرده‌ده علمی ، اقتصادی تشکیلات ملیه‌یه شدت احتیاجز بر طرف اولاماز . هرشیئی حکومتدن بکله‌مك خسران ومکنت تولید ایتدی . یاشاماق

(U)

J.Lo<—:[كندى احتياجلرينى عن جماعته تأمين ايدرلر .
بناء عليه حق حيات وبقامزى خلالدن مصون بولوندیرمق ایچون ملتى
علمى ، اقتصادى ترقياته مظهر ايتمك ، بر مدنيت ميدانه كتيرمك وظيفه-
سنى دوغريدن دوغرى يه يوكله نه من لازمدر .

r - تجاوز معروض قالاجق ولايات شرقيه نك هر هانكى بر
بوجاغنى مدافعه ده براشمك لازمدر .

بو اساسى ايضاحه لزوم كورمه يورز .

ايشته بو اساسلرى قونفرانس هيئتنك نظر دقت وحميتلرينه عرض ايدرز .
ودينى ، علمى ، اقتصادى تشكيلاته مالك بولونميان ملتلرك حيات وبقالرى
مقدر بولونمز d'\-** تكرار ايله سوزومزه نهايت ويريرز .

ارضروم تورك باصمه ئه وى

8 Haziran 1919

d